

Valkay Zoltán

A vajdasági magyar építészek IX. Téli Baráti Találkozója Magyarkanizsán a Föld-elem jegyében telt

„A legnagyobb négyzetnek nincsenek sarkai” (Lao-Ce)

A vajdasági magyar építészek hagyományos magyarkanizsai IX. Téli Baráti Találkozóját a Föld-elem jegyében rendezték meg március 14-én a Művészetek házában a pinceszobájában. A FÖLD-ELEM ÉS ÉPÍTÉSZET című idei találkozójuk, a tavaly megkezdett új sorozat – amikor a fürdőkönyv keresztül a víz princípiumát idézték meg – folytatását jelenti, minthogy a hétvégén a föld, a földhözragadság és a földszintesség mellett a föld-jellegetű építészeti kérdéskörét helyezték vizsgálódó görcsövük alá. Hiszen a föld-hely, mely szülőföldként minden építészeti anyja, a maga primér-szintű hatásával több síkon döntő módon befolyásolja és meghatározza a létrejövő architektúra formáját. Mondani sem kell talán, hogy a földesség, mint karakter felettebb hangsúlyosan megjelenő az Alföldi építészetben, mivel az Alföld a Nap-tűz megtapasztalása mellett éppenséggel a Föld(sár)-elem megélésének alkímiaját is magában hordozza.

A találkozót Tóth Vilmos bevezető köszöntő szavai után Valkay Zoltán (Athanon Építész-műhely, Magyarkanizsa) „A hexaé-der jegyében, avagy Föld-elem és regionalitás a Tisza mentén” című előadása nyitotta meg. Ebben Valkay saját épületei mellett Tóth Vilmos épületein keresztül mutatta be a titokzatos föld-elem megjelenési formáit abban a helyből kinövő regionalis architektúrában, melyet mindketten művelnek. Rámutatott a maga materiális valóságában megjelenő anyag ökológiai jelentőségére, miután beszélt a vályogfalú, földdel fedett veremházak, vagy zöldtetős épületek előnyeiről. Az égetett téglaházak mellett kiemelte a jó téglá-architektúra helyi jellegét. Az anyagi szint után a lelki réteget a föld-elem karakter-jegyét tükröző épületekkel illusztrálta, melyeken keresztül elhangzott a saras-esztétika apoteózisa is. Ezt követően a szellemi szintről beszélt. Itt a Föld-elem már önmagánál magasabb archetipikus régiókra mutat. Elég, ha csak megemlíjük a négyszög körösítésének operációját, a Vasztu Purusha madala-, azaz a magyar kamlék rendezési elve szerint készült házakat, de ide sorolhatók az Égövi föld-jegyek jellemzőit felsorakoztató épületek is. A hexaéder, azaz a masszív és súlyos ös-kocka megjelenését többek között, a kanizsai Művelődési ház és Könyvtár-, a Regionális Kreatív Központ próbaterménél és a Pedagógiai továbbképző központ épületeinél mutatta be.

Tóth Zoltán (Artgroup, Budapest): A modern építészet híve. Előadásában, melynek címe a „Kockától a kápolnáig” volt, egy alföldi kockának vehető mórakalmi mediterrán belsőudvaros vendégházat mutatott be, amit elvileg szalmából akartak megépíteni – sajnos ez nem sikerült nekik. Maradt egy náddal borított kocka lehetősége. Előadásának második részében a szombathelyi Boldogasszony kápolna belső átrendezésének folyamatát ecsetelte, ahol nagy szerephez jutott az alkalmazott korszerű fénytechnika.

Őt a szabadkai Horvát Lehel építőmérnök követte, aki saját tanyáján már két éve nemzetközi szalmabála-építési tábor szervez, ahol a világ minden tájáról megjelenő fiatalok ismerkedhetnek meg a környezetkímélő építési technika gyakorlatával. E téren kifejtett munkáját még a Velencei építészeti bienálén is bemutatták – ami mondjuk meg, nem kis dolog.

Pióker Károly (Kúla), mint állandó résztvevőnk a kúlai és pirosi löszfal-pincékről, azok áldatlan állapotáról tartott tanulságos előadást. Mint kiderült, amíg kúlai pincéket a támfalak leomlása és elhanyagoltsága végleg tönkretette, addig Piroson felismerték a pincék építészeti jelentőségét és megpróbálják műemlékké nyilváníthatni ezeket. A „Telecskai dombok pincéi” nevezetű társaság igyekezete dicséretes próbálkozás.

Továbbra is a pincékniel maradván régi kedves visszajáró kollegánk a nagykanizsai főépítész Deák-Varga Dénes a Dél-dunántúli borospincék; így a böhönyei, a nagykanizsai és a szekszárdi pincék építészeti mutatta be borkóstolóval egybekötött előadásában. Beszámolójában a zamatos borok mellett rámutatott Hémann Ferenc építész borospince-építés terén kifejtett munkásságára.

Az idei, IX. Téli Baráti Találkozó egyik vendégelőadója az Észak-magyarországi Gyöngyösről érkezett. A holisztikus világszemléletű Hegedűs Zsolt a földdel fedett magyarországi populáris dombházak építészete. A földtakaró hasznosságát Hegedűs összekötötte a globális éghajlatváltozással és az abból fakadó katasztrofális helyzet orvoslásával. Rámutatott arra, hogy újabban a földdel fedett stabilizált földtégls boltozatszerkezetekre megfelelően előkezelte 35 cm vastag nádszigetelést is tesz. Előadásában a modern világ összes „áldásosnak” vélt vívmányáról bebizonyította azok természetére és emberi egészségre gyakorolt káros hatását, majd ugyanazok helyett szerves természetkímélő megoldásokat javasolt. Kiemelte többek között azt, hogy a földtakaró példának okáért semlegesíti az elektro-, a mágneses és mikrohullámok ártalmait. Megemlítette azt is, hogy a jövőben a felmelegedés végett, majdhogynem nagyobb problémát jelent majd a házak „klimatizálása”, mint fűtése – azonban erre is – mint sok másra – kiváló alternatívát ajánlott. Előadása egyeseknek sokkolónak, de mindenképpen tanulságosnak mutatkozott.

Másik vendégünk a hírneves magyar organikus építész, Makovecz Imre közvetlen tanítványa és munkatársa Csernyus Lőrinc (Triskell, Budapest) volt. Szerves építészetét alapjában a föld tektonikájára építő Csernyus mondanóját „A Föld, mint természetes és épített környezet” címen adta elő – mint ahogy mondta először itt Magyarkanizsán. Azzal kezdett, hogy elmondta építészeti élményünk akkor keletkezik, ha az alkotás képes a világ-egyetem hangját megszólaltatni bennünk úgy, hogy közben az arányok mély visszhangot gerjesztenek bennünk. Kiemelte azután a formálódó Föld bolygó életében a fának elhanyagolhatatlan szerepét. Makovecz nyomán, a fák és a természeti táj továbbgondolásai, „egy lehetett volna világ” rejtenek magukban. Ezután felvonultatta a letelepedett ember folyam-kultúráinak építészetének kialakulását, jellemzőit, éghajlatból fakadó kulturális jegyeit. Előadásában nyomatékosította a tánc/rítusnak építészeti fontosságát, hiszen a rítus a múltban nem volt más, mint a tér leképezése. Ami mindig kozmikus és szerves, a *genius loci*-hoz kötődő épített környezetet eredményezett, mely egyik csúcspontját a gótikában érte el, majd főnixként újjáéledve a szecessziós építészetben. Ez utóbbinak természetszerű folytatásának számít a mai magyar szerves-építészet.

Legvégül exkluzív filmvetítésre került sor. Az egy-két napja Budapesten bemutatott portréfilm a 95 éves, nagy tapasztalátú, sokat megélt Dr. Möcsényi Mihály tájépítész idézte meg. A film forgatókönyvét Buella Mónika (Tájrajz, Budapest) készítette, rendezője Zajti Gábor. A hosszúra nyúlt tartalmas napot társaság a helybeli Nagy-Sagmeister borászatban elköltött estebéddel és borozgatással zárta.